

RÉFI ZSUZSANNA

A ZENE IGAZSÁGA

HAMAR ZSOLT
HANGJEGYEKRŐL
ÉS KOCSIS
ZOLTÁN RÓL

Fotó: Raffay Zsófi

Úgy véli, hogy az elmúlt évek során sokat változott, kicsit békésebben fér meg a bőrében, s már nem a saját pályája, hanem a hangjegyek igazsága vált számára a legfontosabbá. Hamar Zsolt különleges karriert járt be az elmúlt két évtizedben. Zenekart épített Pécsen, vendégkarmesterként is beutazta a világot, hat éven keresztül a világ egyik legjobb operaházának, a Zürichi Operaháznak volt állandó karmestere, s egy cikluson keresztül német dalszínházat irányított. Tavasztól pedig a Nemzeti Filharmonikus Zenekar zeneigazgatói posztját tölti be. És hogy azt az együttest irányíthatja, amely egykori mesteréé és mentoráé, Kocsis Zoltáné volt, nos, azt az élet csodálatos ajándékának tartja.

– Gyermekként valóban az NFZ elődje, az Állami Hangversenyzenekar plakátjai díszítették a szobáját, ahogy egy interjúban nyilatkozta?

– Olyannyira, hogy még most is fel tudom sorolni, ki volt az 1980-as évek végén az együttes első klarinétosa, fagottosa, csellósólamvezetője és fuvolistája. Akkoriban már zeneszerzőszakos voltam – búvópatakként néha felszínre törtek a dirigensi ambícióim is –, s rettentően érdekelték az ÁHZ próbái, amelyekre ha csak lehetett, mindig belógtam. Abban az időben Kobayashi Ken-ichiro mellett Lukács Ervin irányította az együttes munkáját. Amikor a karmesterképzőn Lukács tanítványa lettem, ő már el is várta tőlünk, hogy figyeljük a társulatnál folyó munkát, s minél többször meghallgassuk a próbákat.

– Azután, szinte pályakezdőként már ön is dolgozhatott a zenekarral.

– A karmesterversenyen díjként nyertem, hogy egy koncerten vezényelhettem az Állami Hangversenyzenekart. Az első találkozás

jól sikerült, a következő szezonra több felkérést is kaptam, s én voltam az akkoriban, aki – ha egy karmester valamiért lemondta az ÁHZ-s koncertjét – beugrott. Lenyűgözött az együttes, s azt már a mai tapasztalatommal mondom, talán az tetszett bennük a legjobban, hogy a Bécsi Filharmonikusokhoz hasonlóan működtek. Hiszen a császárváros zenekarának nincs főnöke, nem attól jó, hogy éppen ki áll az élén, hanem magától az együttestől. S hasonlóságot tapasztaltam az ÁHZ-nél is. A társulat olyasfajta flexibilitású volt – főképp Kobayashinak köszönhetően, aki a kezével mindent meg tudott mutatni, s gesztusait a zenekar remekül követte –, amely csodálatra készítetett.

– Kocsis Zoltán irányításával azután egy új korszak következett, amelynek szintén részesévé vált, hiszen a Nemzeti Filharmonikusok első, állandó karmestere lett 1997-ben. Gondolom, hogy a muzikusok közül sokan emlékeztek még arra a fiatal dirigensre is. Ez nem jelentett nehézséget most, amikor az NFZ zeneigazgatója lett?

– Igaz, régebben csak második ember voltam, azóta azonban eltelt több mint tíz év. Ez alatt sok dolog történt a karmesteri pályámon, sokfelé jártam a világban, s úgy érzem, hogy én is sokat változtam. Már másképp néztek rám a zenészek, mint annak idején, s elfogadják, hogy eggyel előrébb léptem.

– Valóban sok minden történt, hiszen már több mint két évtizede szerzett diplomát. Mennyire tervezte tudatosan a pályáját?

– Az első években azt a koncepciót követtem, hogy a mennyiség a legfontosabb. Nagy repertoárt akartam építeni, először koncert-, majd operakarmesterként. S azután, úgy öt esztendővel ezelőtt, amikor már négyszer-ötször elvezényeltem a törzsrepertoárt, azt gondoltam, hogy kezdjük előlről, de most már jól. Az, hogy koncertdirigensként kezdtem a pályámat, tőlem függetlenül alakult, az viszont már az én tudatos döntésem volt, hogy mindenáron operakarmesterré akartam képezni magam.

– Előző beszélgetéseinkben mindig hangsúlyozta, hogy fontosnak tartja a hangversenydobogó és a dalszínház egyensúlyát.

– Így van, bár a felkéréseket az ember nem mindig tudja tervezni. Az utóbbi néhány esztendőm főleg az operáról szólt, hiszen Zürichben, majd Wiesbadenben dirigáltam. Vendégkarmesterként pedig főleg koncertrepertoárt építettem, bár akadt e téren is kivétel, hiszen Dél-Koreában az általam vezényelt Lohengrin-produkciót az év operapremierjévé választották. De mindig igyekeztem egyformán törődni mindkét területtel. Feléptül két repertoár, s rengeteget tanultam az elmúlt évek során. Nagyon sokat változtam karmesterként és emberként is. Sokat formáltak rajtam a svájci, majd a német esztendők. Talán kicsit kompromisszumkézsőbb lettem, talán békésebben bírok a bőrömben élni, s ennek örülök, mert célom volt az is, hogy másmilyen legyek. Sok szempontból nem voltam elégedett a korábbi önmagammal.

– *Pedig Zürichben olyan művészekkel dolgozhatott, mint Cecilia Bartoli és Polgár László, Wiesbadenben pedig hetven dirigens közül nyerte el a főzeneigazgatói posztot.*

– Fontos volt a saját személyes karrierem, az, hogy milyen szerződéseket kapok. Akadtak évek, amikor utazókarmester voltam, állandó vendég mindenütt. Annak is meg van a maga szépsége, s kicsit könnyebb, mint egy zenekarépítés. A jó vendégdirigens fél óra alatt feltérképezi az adott együttest, s meglátja, hogy hol vannak azok az alapvető problémák, amelyekhez nem szabad hozzányúlni, mert abból csak baj származik, ahogyan azt is, hogy hol lehet néhány instrukcióval látványos eredményt elérni. Persze, ez olyan, mintha az embernek penészedne a háza, ő pedig inkább egy feltűnő, új csillárral foglalkozna. Az együttesek szerettek, gyakran visszahívtak, de ez a bőröndlakó életmód, a látszats megoldások megtalálása egy idő után már nem érdekelt különösebben. Hiszen mi elsősorban a zenére esküdtünk fel, s nem a személyes karrierre. S míg eleinte lényegesek voltak számomra is a

„földi hívságok”, egy idő után rájöttem, hogy nem számítanak. Nagy töréspontot jelentett, amikor eljöttem Pécsről. Akkor ugyanis le kellett számolnom számos karmesteri téveszmével. Például azzal, hogy az ember azt képzei, a muzsikálásért hálát várhat a zenekartól és a közönségtől. Nem, csak a zene igazsága számít, s erre rá kellett jönnöm.

– *Kocsis Zoltán nyilatkozta egyszer nekem, hogy a zene jövője az, ami igazán érdekli.*

– Ő a komoly, nemzetközi karrierjét szorította háttérba azért, hogy itthon „hirdesse az igét”. Mert valóban azt tette. Szombathelytől Debrecenig, Miskolctól Pécsig járta az országot, mindenhová elment dirigálni vagy zongorázni, ahová hívták, s tanácsaival igyekezett segíteni az ottani muzikusok munkáját. S ha valaki veszi a fáradságot, s összeépíteti a részeket, mindent, amit tett és mondott, akkor mindez összeáll egy elképesztő univerzummá.

– *Mesterének, mentorának tartja, akinek megőrzi az örökségét, de azt is említette, hogy némileg más szellemben folytatják.*

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

Fotó: Wágner Csapó József

képpen az ő örökségét kívánom folytatni, azt a szellemiséget, amelyet ő képviselt. Másrészt azonban én nem tanítani akarom a hallgatót. Inkább csak átölelni, felemelni, felvinni az égbe, hogy ott éljen át katarzist, s utána úgy menjen haza a koncert után, hogy egy kicsit más ember lett. Ez az álmom.

– *Hogyan fogadták a Nemzeti Filharmonikus Zenekar muzikusai?*

– Meghatóan jól. Bár elcsépelet közmondás, hogy nagy fának nagy az árnyéka, de sok igazságot rejt. Bizonyos értelemben ők árnyékban éltek, elzárva Naptól és széltől. Azt remélem, talán bennem azt is látják, aki kinyitja az ablakokat, s beengedi a fényt. Kiviszi őket a napra, s akár repülhetnek is. Hosszú út elején állunk, hiszen én másfajta koordinátarendszert és elvárásokat állítok eléjük. De úgy vélem, hogy ez a zenekar bármire képes. Most még nem hiszik el mindenben magukról, de az a

dolgom, hogy bebizonyítsam, számukra tényleg nem léteznek határok.

– Amikor először megkérdezték, hogy valószínűleg az együttes vezetését, nemet mondott.

– Mert elképzelhetetlen volt, hogy Zoltit elveszítjük. Valahogy úgy élt bennünk, mindannyiunkban – hiszen a hazai zeneélet szinte összes szereplőjével volt valami közös története, egy próba, egy koncert vagy egy meghallgatás –, hogy mindig itt lesz velünk, nekünk. A halála után pedig a bánat töltött be mindent, hallgattam a felvételeit és az interjúit, próbáltam elengedni, természetes volt, hogy hártottam. Hónapokkal később kezdtünk el a minisztériummal tárgyalni. Az élet csodálatos és meglepő ajándékának tartom, hogy ezt az együttest vezethetem. Minden közös pillanatot roppantul élvezek.

A hangjegyek igazsága vált számára a legfontosabbá

– *S hogyan képzelte, tervezte ezeket a mostani éveket? Hiszen régebben volt, aki úgy vélekedett, hogy a karmesterség hatvan év felett kezdődik.*

– Tudomásul kell vennünk, hogy nagyon felgyorsult a világ, s ez a dirigensekre is igaz. Tele van a szakmánk huszonéves-harmincéves, kiváló maestrókkal, de említhetem példaként Kirill Petrenkót, aki negyvenöt esztendősen veheti át a Berlini Filharmonikusok irányítását, vagy Phillipe Jordant, aki szintén a negyvenes évei közepétől tölti be a Bécsi Staatsoper zeneigazgatói posztját. Persze, ennek a hivatásnak nagyon sok eleme van – ezek közé tartozik a pszichológiai érzék, az emberekkel való bánásmód képessége, amelyeknek elsajátításához talán tényleg szükség van egy adott életkorra –, mégis úgy vélem, hogy egy karmester esetében a legfontosabb a hitelesség. Hiába adom ugyanis a legjobb instrukciókat, ha azt a zenekar nem hiszi el. Minden karmesteri intésnek hitelesnek kell lennie, s ez nem az életkoron múlik.

– *Készítettünk tizenöt évvel ezelőtt is egy beszélgetést, s akkor azt mondta, hogy minden nyugje és gondja ellenére nem lenne másban ilyen boldog, mint a vezénylésben. Így látja ma is?*

– Igen, bár el kell mondjam, hogy két évvel ezelőtt abba akartam hagyni a dirigálást. Olyan közegben dolgoztam, ahol az egészen nem láttam értelmét, s túlélésre kezdtem játszani. Egészen komolyan böngészgettem a kertészi álláshirdetéseket. Ha manapság már talán ismét jól tudom tenni a dolgomat, ahhoz az is kellett, hogy megjárjam a poklok poklát. Hogy rájőjjenek, el kell tudni engedni dolgokat, s akkor válhat valami tartalmassá és mélylyé, ha – ebben a perc- és blöffemberek uralta világban, amikor sokszor a bővült hiszszük értéknek – az embert nem a külcsín és a saját személye köti le, s már nem ragaszkodik görcsösen dolgokhoz. Amikor rádöbben arra, hogy nem a személyes hírnévért kell folytatni, hanem a hangjegyekért. Azért, hogy a kottafejek a koncertet követően azt mondják: egészen jó volt. ♡

LEXIKON: *Hamar Zsolt*, a „komponáló, világjáró karmester” Budapesten született 1968-ban. Hatéves korában kezdett zongorázni, majd a Bartók Béla Konzervatóriumban zeneszerzést tanult. A Zeneakadémia zeneszerzési szakát Petrovics Emil osztályában végezte, míg a karmesterképző szakon Lukács Ervin és Gál Tamás voltak a tanárai. 1995-ben diplomázott kiváló eredménnyel, ugyanebben az esztendőben a második helyen végzett és közönségdíjat nyert a Magyar Televízió 8. Nemzetközi Karmesterversenyén. Egy évvel később a spanyolországi Cadaques-ben rendezett karmesterversenyen ugyancsak második díjat nyert, míg 1997-ben a Portugál Rádió Nemzetközi Karmesterversenyén első helyezett lett. 1999-ben ő volt a trentói Pedrotti Karmesterverseny győztese. Karmesterként dirigálta az ország szinte összes szimfonikus zenekarát, s 2001 óta rendszeresen vezényel a Magyar Állami Operaházban is. Kocsis Zoltán zeneigazgató javaslatára 1997 őszén a Nemzeti Filharmonikusok első, állandó karmesterévé nevezték ki. 2000 őszétől 2009 szeptemberéig a Pannon Filharmonikusok (Pécs) vezető karmestere és művészeti igazgatója volt. Vendégkarmesteri felkéréseknek tesz eleget Olaszországban, az Egyesült

Államokban és Japánban. 2007-ben debütált a Zürichi Operában, a világ tíz legrangosabb operaháza egyikének számító művészeti fellegvárban olyan sikerrel, hogy többéves szerződést kapott. 2004-től 2007-ig az Orchestra Verdi Padova e del Veneto első karmestere, amelynek élén Olaszországon kívül több európai országban is turnét vezényelt. Számos külföldi fellépése közül említésre érdemes a Bruckner Orchester, a Japan Philharmonic Orchestra és a Mozarteum Orchester, de gyakori vendég Baselban, Meranóban és Európa számos zenei centrumában, s koncertkörúton vezényelt Kanadában és az Egyesült Államokban is. 2011 júniusában sikeresen fejezte be habilitációját a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen. 2012 szeptemberétől öt éven keresztül a Hesseni Állami Operaház főzeneigazgatója. 2016-ban a szombathelyi Nemzetközi Bartók Szeminárium és Fesztivál karmesterkurzusának professzora. 2017. március 17-étől a Nemzeti Filharmonikus Zenekar zeneigazgatója. 2001-ben a Nemzeti Kulturális Örökség minisztere Liszt Ferenc-díjjal jutalmazta munkáját. Öt évvel később a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét vehette át, 2017-ben pedig Érdemes Művészi címet kapott.